

บทความวิจัย

มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขฟื้นฟูนักโทษระหว่างการพักโทษคดีอุกฉกรรจ์
Legal Measures for the Rehabilitation of Offenders during Parole
in Serious Criminal Cases

วันที่รับบทความ (Received) : 24 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 14 มีนาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 30 มีนาคม 2569

วันที่ตีพิมพ์บทความ (Publish an article) : 30 มีนาคม 2569

ภาวต เพชรสร ¹

Pawadol Petson

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Master's degree student, Bachelor of Laws program,

Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University

เลขที่ 272 หมู่ที่ 9 ถนนสุราษฎร์-นาสาร ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100

No. 272 Moo 9, Suratthani-Nasan Road, Khunthale Subdistrict,

Mueang District, Suratthani Province 84100

E-mail : Pawadol18603@gmail.com

อัศกร ไชยพงษ์ ^{2*}

Akkakron Chaiyapong

รองศาสตราจารย์ ดร., คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Associate Professor Dr., Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University

เลขที่ 272 หมู่ที่ 9 ถนนสุราษฎร์-นาสาร ตำบลขุนทะเล

อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100

No. 272 Moo 9, Suratthani-Nasan Road, Khunthale Subdistrict,

Mueang District, Suratthani Province 84100

* Corresponding Author, E-mail: Mr.Akkakorn@gmail.com

¹ ผู้เขียนหลัก (first author)

² ผู้เขียนร่วม (co-author)

นิรมล ยินดี³

Niramol Yindee

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Associate Professor Dr., Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University

เลขที่ 272 หมู่ที่ 9 ถนนสุราษฎร์-นาสาร ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100

No. 272 Moo 9, Suratthani-Nasan Road, Khunthale Subdistrict,

Mueang District, Suratthani Province 84100

E-mail: jju5940@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างพักโทษ 2) เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างพักโทษในประเทศไทย ระหว่างประเทศ และต่างประเทศ 3) เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างพักโทษเพื่อไม่ให้นักโทษกลับมากระทำความผิดซ้ำ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความ วิชาการ งานวิจัย และเอกสาร โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และใช้วิธีเรียบเรียงแบบพรรณนาความ เพื่อการแก้ไขปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายในการพักโทษในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบการจัดการกำกับดูแลผู้ต้องขังกรณีที่ได้รับพักโทษ ยังไม่มีมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างการพักโทษที่ชัดเจน มีเพียงมาตรการที่กำหนดให้มีการติดตามรายงานของผู้พักโทษตามกฎหมายกระทรวงเกี่ยวกับการกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ.2562 ข้อที่ 50 เพียงเท่านั้น 2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างพักโทษในประเทศไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ.2559 ระเบียบของกรมคุมประพฤติเกี่ยวกับการพักโทษ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 ระเบียบและหลักเกณฑ์ของกรมราชทัณฑ์ที่เกี่ยวกับการพักโทษ และพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 กฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับมาตรการไม่ควบคุมตัว(กฏโตะเกี่ยว) และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกาประมวลกฎหมายอาญาแห่งรัฐเดลาแวร์ ลักษณะที่ 11 ว่าด้วยความผิดอาญาและวิธีพิจารณาความอาญา (Delaware Criminal Code TITLE 11 Crimes and Criminal Procedure) บทที่ 43 สาธารณรัฐฝรั่งเศสประมวลกฎหมายอาญาสาธารณรัฐฝรั่งเศส

³ ผู้นิพนธ์ร่วม (co-author)

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

(Code penal) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสาธารณรัฐฝรั่งเศส (Code de procédure pénale) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีประมวลกฎหมายอาญาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Strafgesetzbuch)

ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อให้มีมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขฟื้นฟูนักโทษระหว่างการพักโทษคดีอุกฉกรรจ์อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้ ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย (1) แก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ให้กำหนดเงื่อนไขภาคบังคับหลังพักโทษอย่างชัดเจนโดยในปัจจุบันระบบพักโทษของประเทศไทยเน้นการพิจารณาความประพฤติดีและการรายงานตัว แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่กำหนด “โปรแกรมฟื้นฟูภาคบังคับหลังปล่อยตัว” อย่างเป็นระบบ จึงควรแก้ไข พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 โดยอาจเพิ่มหมวดเฉพาะเกี่ยวกับการบำบัดต่อเนื่องในชุมชนการเข้าร่วมโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูที่ยังไม่เสร็จสิ้นในเรือนจำ การประเมินความเสี่ยงก่อนปล่อยตัวเป็นเงื่อนไขบังคับ เป็นต้น (2) กำหนดให้ศาลมีบทบาทร่วมในคดีอุกฉกรรจ์ (1) สร้างแผนฟื้นฟูรายบุคคลก่อนปล่อยตัว (2) เพิ่มงบประมาณและบุคลากรกรมคุมประพฤติ การติดตามที่ไม่มีเจ้าหน้าที่เพียงพออาจทำให้การดำเนินการพักพักโทษไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร (3) การกำหนดนโยบายให้มีการล้างประวัติอาชญากรรม

คำสำคัญ : ระหว่างการพักโทษ; การฟื้นฟูผู้ต้องขัง; กระทำคามผิดซ้ำ; คดีอุกฉกรรจ์

Abstract

This study aims to: (1) examine the problems concerning rehabilitation measures for inmates during parole; (2) analyze the legal frameworks governing rehabilitation and treatment measures for parolees in Thailand, at the international level, and in selected foreign jurisdictions; and (3) propose legal measures to prevent recidivism among parolees, particularly in serious offenses. The research adopts a qualitative methodology, relying on documentary research drawn from books, academic texts, scholarly articles, research reports, and relevant legal instruments. The collected data were analyzed and synthesized using a descriptive approach in order to propose improvements to legal measures relating to parole-based rehabilitation.

The findings reveal that: (1) the current supervision model for parolees in Thailand lacks clear and systematic rehabilitation measures during the parole period. Existing mechanisms primarily require parolees to report to authorities in accordance with ministerial regulations issued under the Corrections framework, particularly Clause 50 of the Ministerial Regulation on the Determination of Benefits of Convicted Prisoners and Conditions for Release (B.E. 2562 [2019]). There is no structured post-release rehabilitation program mandated by law. (2) Relevant Thai legislation includes the Probation Act B.E. 2559, the Corrections Act B.E. 2560, related regulations of the Department of Probation and the Department of Corrections, and the Act on Prevention and Suppression of Torture

and Enforced Disappearance B.E. 2565. International legal instruments examined include the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights, and the United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures. Comparative foreign laws include the Delaware Criminal Code Title 11 (Chapter 43), the Code pénal and the Code de procédure pénale of the French Republic, and the Strafgesetzbuch of the Federal Republic of Germany. (3) The study proposes several legal reforms to enhance the effectiveness of rehabilitation measures for parolees convicted of serious offenses. These include: amending the Corrections Act B.E. 2560 to establish clear mandatory post-release conditions, such as compulsory community-based rehabilitation programs, completion of unfinished in-prison treatment programs, and mandatory pre-release risk assessments; strengthening judicial involvement in determining parole conditions in serious cases; developing individualized rehabilitation plans prior to release; increasing budgetary allocations and personnel for the Department of Probation; and adopting policies for criminal record expungement to facilitate social reintegration and reduce recidivism.

Keywords: Parole; Inmate Rehabilitation; Recidivism; Serious Offenses

1. บทนำ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์บุคคลผู้กระทำความผิดหรือต้องสงสัยว่ากระทำความผิดกฎหมายอาญา เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงในการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการ ซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในกลไกที่สำคัญในการควบคุมสังคมภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายเดียวกัน โดยกฎหมายจะทำหน้าที่กำหนดบรรทัดฐานและควบคุมความประพฤติของพลเมืองในสังคมให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มีข้อบังคับเกี่ยวกับการกระทำหรือละเว้นการกระทำผู้ใดฝ่าฝืนถือว่าเป็นความผิดต้องได้รับโทษ (จำลองลักษณ์ อินทวัน, 2558) โดยเป็นกลไกที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการรักษาความสงบเรียบร้อยและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในสังคม ทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายอาญาที่กำหนดความผิดและบทลงโทษสำหรับการกระทำที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเริ่มต้นตั้งแต่การสืบสวน จับกุม สอบสวน การฟ้องร้องดำเนินคดี การพิจารณาพิพากษา ตลอดจนการบังคับโทษ โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย อาทิ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นกลไกในการค้นหาความจริงโดยศาลจะเป็นองค์กรที่ใช้ดุลพินิจในการกำหนดอัตราโทษ โดยพิจารณาจากความหนักเบาและความรุนแรงของประเภทคดี บุคคลใดได้กระทำความผิดและมีโทษจำคุกเมื่อผ่านการค้นหาความจริงโดยศาลได้พิพากษาลงโทษจำคุกบุคคลดังกล่าวนั้นจะถูกส่งตัวไปยังเรือนจำ ซึ่งในการที่ศาลได้พิพากษาลงโทษจำคุกจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อร่างกาย ทรัพย์สิน ของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้กระทำความผิดและจะมีผลกระทบต่อทรัพยากรบุคคลที่ต้องใช้จำนวนมาก ตลอดจนการ

บริหารจัดการเพิ่มมากขึ้นซึ่งล้วนเป็นภาระให้กับสมาชิกของคนในสังคม แต่อย่างไรก็ตามจากการที่ศาลได้พิพากษาลงโทษจำคุกซึ่งถือว่าเป็นมาตรการป้องกันสังคมให้ปลอดภัย ซึ่งเป็นการยับยั้งในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เนื่องจากการรักษาความสงบสุขเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องการให้สังคมเกิดความสงบสุขเรียบร้อย (ธานี วรภัทร, 2556)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาสถิติผู้ต้องขังในเรือนจำพบว่าจะมีจำนวนปริมาณเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังในเรือนจำเนื่องจากทรัพยากรในการบริหารจัดการไม่เพียงพอ อาทิ พื้นที่นอนของผู้ต้องขัง อาหาร การดูแลรักษา ตลอดจนการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังแต่อย่างใด จากสถิติผู้ต้องขังย้อนหลัง 5 ปี พบว่า สถิติของผู้ต้องขังตั้งแต่ พ.ศ.2562 ถึง พ.ศ. 2568 มีดังนี้

ตารางที่ 1.1 สถิติผู้ต้องขังย้อนหลัง 5 ปี

ปี	จำนวนผู้ต้องขัง/คน
2563	362,392
2564	356,084
2565	285,182
2566	260,771
2567	271,755
2568	300,740

ที่มา : กรมราชทัณฑ์. รายงานสถิติผู้ต้องขังราชทัณฑ์. (2568).

จากสถิติของผู้ต้องขังในเรือนจำทั่วประเทศดังกล่าว กรมราชทัณฑ์จึงได้มีนโยบายเพื่อที่จะลดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ จึงได้กำหนดมาตรการไว้เพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังหลายรูปแบบ อาทิ 1.จำแนกแยกผู้ต้องขัง (Prisoner classication) 2.การเลื่อนขั้นนักโทษเด็ดขาด (Prisoner Promotion) 3.การลดวันต้องโทษ (Good-Time Allowance) 4.การพักโทษ (Parole) 5.การขออภัยโทษเฉพาะราย (Individual Royal Pardon) และ 6.การขออภัยโทษหมู่ ซึ่งมาตรการเหล่านี้กรมราชทัณฑ์บังคับใช้กับผู้ต้องขังเด็ดขาด แต่อย่างไรก็ตามมาตรการดังกล่าวของกรมราชทัณฑ์อาจจะส่งผลกระทบต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง (ราชทัณฑ์, 2566) โดยเฉพาะมาตรการการพักโทษ (Parole) เป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่กรมราชทัณฑ์ทำหน้าที่บริหารโดยนำมาตรการการพักโทษมาใช้ให้ผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวไปก่อนครบกำหนดโทษ โดยผู้ต้องขังไม่ได้ถูกจำคุกจนถึงวันที่ศาลมีคำพิพากษาเป็นการปล่อยตัวก่อนครบกำหนด เพื่อแก้ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำด้วยเหตุนี้มาตรการพักโทษ (Parole) จึงถูกนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวให้แก่ักโทษเด็ดขาด โดยมีเงื่อนไขที่ได้กำหนดคุณสมบัติต้องมีคุณสมบัติ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ถูกกำหนดไว้ ผู้ต้องขังที่ได้รับการพักโทษต้องจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน หรือ 1 ใน 3 ของกำหนดโทษ หากเป็นนักโทษที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือกระทำความผิดในลักษณะคดีอุกฉกรรจ์ต้องจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี (ณัฐวุฒิ

วัฒนผลิน และ ศิริพงษ์ โสภา, ม.ป.ป.) เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังมีความตั้งใจในการปรับปรุงพัฒนาตัวเอง

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 52 (7) การพักการลงโทษต้องผ่านกระบวนการพิจารณาหลายขั้นตอน โดยเริ่มจากคณะทำงานประจำเรือนจำซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการปกครอง กรมคุมประพฤติ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ทำหน้าที่พิจารณาก่อนยื่นเรื่องเกี่ยวกับความเหมาะสมของผู้ต้องขังในการได้รับการพักโทษ จากนั้นเรื่องจะถูกเสนอให้คณะอนุกรรมการพิจารณาก่อนยื่นเรื่องในระดับกรมราชทัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญด้านทัณฑปฏิบัติ การพัฒนาพฤตินิสัย และการควบคุมผู้ต้องขัง เพื่อประเมินคุณสมบัติของผู้ต้องขังในเชิงลึก เมื่อผ่านการกลั่นกรองแล้ว จะเสนอให้คณะอนุกรรมการพิจารณาวินิจฉัยการพักโทษ ซึ่งมีองค์ประกอบจากหลายหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น กระทรวงยุติธรรม กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานด้านสังคมสงเคราะห์ โดยการพักโทษจะมีผลได้ต่อเมื่อคณะอนุกรรมการมีความเห็นชอบ และได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ทั้งนี้ ในกรณีที่ผู้ต้องขังมีโทษจำคุกเหลือไม่เกิน 1 เดือน อาจมีการมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อนุมัติการพักโทษได้เฉพาะราย ซึ่งภายหลังได้รับอนุมัติให้พักการลงโทษแล้ว ผู้ต้องขังจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมคุมประพฤติ ซึ่งมีหน้าที่ติดตามพฤติกรรมและควบคุมให้ผู้ได้รับการพักโทษปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามกฎหมายกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดและเงื่อนไขที่ผู้ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักโทษต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ข้อ 50 โดยกระบวนการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การปล่อยตัวเป็นไปอย่างมีระบบ และสามารถติดตามพฤติกรรมของผู้พ้นโทษในช่วงระยะเปลี่ยนผ่านก่อนกลับคืนสู่สังคม (สำนักงานอัยการสูงสุด, ม.ป.ป.) โดยให้อำนาจกรมคุมประพฤติเป็นหน่วยงานหลักในการกำกับดูแลและกำหนดเงื่อนไขการคุมความประพฤติของผู้ได้รับการพักโทษ ภายใต้กฎหมายกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดและเงื่อนไขที่ผู้ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ข้อ 50 ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุปได้ว่า ผู้ได้รับการพักโทษต้องไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติภายใน 3 วันนับแต่วันที่ได้รับการปล่อยตัว และต้องรายงานตัวต่อเนื่องตามระยะเวลาที่กำหนดจนกว่าจะพ้นโทษรวมทั้งต้องพักอาศัย ณ สถานที่ที่แจ้งไว้ต่อเจ้าพนักงาน และห้ามออกนอกเขตจังหวัด เว้นแต่มีเหตุจำเป็นและได้รับอนุญาตจากพนักงานคุมประพฤติก่อน

นอกจากนี้ ผู้ได้รับการพักโทษต้องประพฤติตนตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ ต้องประกอบอาชีพสุจริต และต้องแจ้งให้พนักงานคุมประพฤติทราบเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ทำงานหรือที่อยู่อาศัย รวมทั้งต้องปฏิบัติตามคำแนะนำและคำตักเตือนของพนักงานคุมประพฤติ ตลอดจนเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการแก้ไขฟื้นฟูตามที่กำหนด เช่น การให้คำปรึกษาทางจิตใจ การบำบัดพฤติกรรม การพัฒนาการศึกษาในระดับวุฒิเทียบเท่า การฝึกอบรมวิชาชีพ การเสริมทักษะการดำรงชีวิตในสังคม การวางแผนทางการเงิน และการพัฒนาทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ทั้งนี้ กรมคุมประเวดียังมีการ

ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนโอกาสในการประกอบอาชีพแก่ผู้ได้รับการพักโทษ รวมทั้งมีระบบติดตามประเมินผลความประพฤติ หากมีพฤติกรรมที่เหมาะสมอาจได้รับการผ่อนปรนเงื่อนไขบางประการตามความเหมาะสม

ในส่วนของการห้าม ผู้ได้รับการพักโทษต้องไม่ประพฤติตนในทางเสื่อมเสีย ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท สารระเหย อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิดทุกชนิด และไม่ติดต่อกับผู้ต้องขังที่มีโชติมาตรซึ่งยังอยู่ระหว่างรับโทษจำคุก นอกจากนี้ ต้องแสดงหนังสือสำคัญการปล่อยตัวต่อเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่เรือนจำเมื่อมีการเรียกตรวจ และหากเอกสารดังกล่าวสูญหายต้องรีบแจ้งต่อพนักงานคุมประพฤติโดยเร็ว เงื่อนไขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายได้มอบหมายให้กรมคุมประพฤติเป็นกลไกสำคัญในการติดตาม ควบคุม และส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ได้รับการพักโทษ ภายหลังการปล่อยตัว เพื่อให้สามารถปรับตัวกลับคืนสู่สังคมได้อย่างเหมาะสม และลดโอกาสในการกระทำผิดซ้ำในอนาคต (กรมคุมประพฤติ, ม.ป.ป.)

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดการกำกับดูแลผู้ต้องขังกรณีที่ได้รับพักโทษดังกล่าว ยังไม่มีมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างพักโทษ ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาผู้ต้องขังจะหวนกลับมากระทำผิดซ้ำได้อีก ซึ่งจากการศึกษาสถิติย้อนหลัง 5 ปี ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวกรณีได้รับการพักโทษกลับมากระทำผิดซ้ำระยะเวลาติดตาม 1 ปี ยังคงมีผู้ต้องขังที่ได้รับการพักโทษกลับมากระทำผิดซ้ำ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1.2 สถิติผู้ต้องขังย้อนหลัง 5 ปี ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวกรณีได้รับการพักโทษกลับมากระทำผิดซ้ำระยะเวลาติดตาม 1 ปี

ปี	จำนวนผู้กระทำผิดซ้ำ/คน
2563	1,036
2564	2,758
2565	951
2566	814
2567	584
2568	278

ที่มา : กรมราชทัณฑ์. (2568). Recidivism Statistics Database ฐานข้อมูลผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ.

การหวนกลับมากระทำผิดซ้ำดังกล่าว จึงสะท้อนให้เห็นถึงการไม่มีมาตรการทางกฎหมายรองรับการแก้ไขฟื้นฟูผู้พักโทษที่ได้รับการพักโทษอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งจากการศึกษาพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2560) พบว่ายังไม่มีความมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้พักโทษในระหว่างพักโทษ และเมื่อได้ศึกษากฎกระทรวงเกี่ยวกับการกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ.2562 ข้อที่ 50 (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2562) มีเพียงข้อกำหนดให้นักโทษที่

ได้รับการพักโทษไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ และเมื่อได้ศึกษาพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 (กรมคุมประพฤติ, 2559) พบว่า ยังไม่มีมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในระหว่างพักโทษมีเพียงเงื่อนไข กำหนดวันเวลาผู้ต้องขังที่ได้รับการพักโทษเพื่อมารายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ โดยการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์เป็นครั้งคราวตามระยะเวลาที่กำหนด และจากการศึกษาพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ.2565 (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2566) แม้การพักโทษจะต้องได้รับความเห็นชอบจากประธานศาลฎีกาและเป็นไปตามกฎกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเฝ้าระวังเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ แต่เมื่อพิจารณาในสาระสำคัญ จะพบว่า มาตรการที่กำหนดไว้ยังคงเน้นการเฝ้าระวังและควบคุมพฤติกรรมของผู้ได้รับการพักโทษเป็นหลัก โดยยังไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายที่กำหนดมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในระหว่างการพักโทษไว้อย่างชัดเจนและเป็นระบบ ทั้งนี้ แม้จะมีการกำหนดให้ผู้พักโทษต้องรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติเป็นระยะ แต่ลักษณะของการติดตามดังกล่าวยังคงเป็นเพียงมาตรการกำกับดูแลเชิงควบคุม มิได้ให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูพฤติกรรมหรือการพัฒนาศักยภาพของผู้กระทำผิดอย่างจริงจัง ข้อจำกัดดังกล่าวอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ยังคงปรากฏปัญหาผู้ได้รับการพักโทษหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ เนื่องจากขาดกระบวนการเตรียมความพร้อมในการกลับคืนสู่สังคมอย่างเหมาะสม ทั้งในด้านจิตใจ อาชีพ การศึกษา และทักษะในการดำรงชีวิต ดังนั้น การกำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในระหว่างการพักโทษ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาผู้กระทำผิดให้สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ อันก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้พ้นโทษที่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน ต่อกรมคุมประพฤติที่สามารถบริหารจัดการโปรแกรมฟื้นฟูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในบริบทของกฎหมายต่างประเทศ พบว่า หลายประเทศได้กำหนดมาตรการฟื้นฟูและควบคุมผู้กระทำผิดระหว่างการพักโทษไว้อย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงการปล่อยตัวเข้ากับการประเมินความเสี่ยง และการกำกับดูแลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในสหรัฐอเมริกา รัฐเดลาแวร์ ภายใต้ Delaware Criminal Code Title 11 มาตรา 4353 กำหนดให้ผู้กระทำผิดในคดีร้ายแรง โดยเฉพาะคดีความรุนแรงและคดีเพศ ต้องผ่านการประเมินสุขภาพจิตโดยผู้เชี่ยวชาญก่อนการพิจารณาปล่อยตัว และใช้รายงานดังกล่าวเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจของคณะกรรมการพักโทษ ขณะที่มาตรา 4354 จำกัดสิทธิการพักโทษในคดีที่อยู่ภายใต้ระบบกำหนดโทษแบบเคร่งครัด แสดงถึงการคัดกรองตามระดับความร้ายแรงของความผิด โดยเน้นการประเมินความเสี่ยงล่วงหน้าและกำหนดเงื่อนไขให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละราย

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ภายใต้ Strafgesetzbuch มาตรา 57 กำหนดให้การระงับโทษจำคุกส่วนที่เหลือต้องพิจารณาความปลอดภัยของสังคม พฤติกรรมของผู้ต้องขัง และแนวโน้มการไม่กระทำผิดซ้ำ โดยการปล่อยตัวอยู่ภายใต้ระยะเวลาทดลองงานตามมาตรา 56a (2–5 ปี) พร้อมกำหนดเงื่อนไข เช่น การชดเชยค่าเสียหายหรือบริการสาธารณะ (§ 56b) และคำสั่งควบคุม เช่น การรายงานตัว การห้ามติดต่อบุคคลบางกลุ่ม หรือการเข้ารับการบำบัด (§ 56c) รวมทั้งมีการกำกับดูแลโดยเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ

(§ 56d) และให้อำนาจศาลเพิกถอนการพักโทษเมื่อฝ่าฝืนเงื่อนไข (§ 56f) แสดงให้เห็นถึงการควบคุมโดยศาลควบคู่กับการฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง

ส่วนสาธารณรัฐฝรั่งเศส ตาม Code de procédure pénale มาตรา 729 กำหนดให้การปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไขข้อมิวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการกลับคืนสู่สังคมและป้องกันการกระทำผิดซ้ำ โดยผู้ต้องขังต้องแสดงความพยายามในการฟื้นฟู เช่น การทำงาน การฝึกอาชีพ หรือการเข้าร่วมโปรแกรมบำบัด มาตรา 731 และ 731-1 ให้อำนาจกำหนดมาตรการติดตามและการบำบัดภาคบังคับ รวมถึงการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ขณะที่มาตรา 732 กำหนดรายละเอียดเงื่อนไขควบคุม และมาตรา 733 ให้อำนาจเพิกถอนการปล่อยตัวเมื่อมีการฝ่าฝืนเงื่อนไข

กล่าวได้ว่าทั้ง 3 ประเทศต่างกำหนดมาตรการฟื้นฟูระหว่างการพักโทษไว้อย่างชัดเจน โดยมีองค์ประกอบร่วมกัน ได้แก่ การประเมินความเสี่ยงก่อนปล่อย การกำหนดเงื่อนไขเชิงบังคับ การติดตามโดยหน่วยงานเฉพาะ และกลไกเพิกถอนเมื่อฝ่าฝืนเงื่อนไข สะท้อนให้เห็นว่าการพักโทษเป็นกระบวนการทางกฎหมายที่ต้องควบคู่กับการจัดการความเสี่ยงและการฟื้นฟู อันเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำและเสริมสร้างความเชื่อมั่นของสังคมต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่า มีความจำเป็นจะต้องมีการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างการพักโทษ โดยเฉพาะระเบียบของกรมคุมประพฤติและกรมราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้ในปัจจุบันโดยเฉพาะกฎหมายของกรมคุมประพฤติและกรมราชทัณฑ์และระเบียบต่าง ๆ โดยศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะข้อค้นพบที่ได้มาจากการศึกษามาประกอบกับการแก้ไขปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายในการพักโทษเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างการพักโทษ
2. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างการพักโทษในประเทศไทย ระหว่างประเทศ และต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างการพักโทษเพื่อไม่ให้หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ

3. วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เป็นภาษาไทย รวมทั้งหาข้อมูลทางเว็บไซต์ที่สามารถเข้าถึงง่ายและเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ อันเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ตลอดจนศึกษาหนังสือ ตำรา เอกสารคำสอน งานวิจัย รายงานการศึกษา วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ บทความวิจัย ทั้งที่เป็นหนังสือ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของ

ข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์หาคำตอบและข้อสรุป และประยุกต์ใช้เพื่อให้ได้คำตอบที่ตั้งสมมุติฐานไว้ ภายใต้หลักทฤษฎีและหลักกฎหมายเพื่อให้การทำวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์และมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างการพักโทษ

4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การพักการลงโทษ (Parole) คือ การปล่อยตัวนักโทษเด็ดขาดที่มีความประพฤติดี อยู่ในระเบียบวินัย ขยันฝึกวิชาชีพ และทำความชอบแก่ราชการ ให้ออกมาอยู่นอกเรือนจำก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ เป็นประโยชน์ที่ทางราชการมอบให้ เป็นการจูงใจให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและตั้งใจกลับตัวเป็นคนดีของสังคม เพื่อที่จะได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำก่อนครบกำหนดโทษตามหมายศาล อีกทั้งเป็นกลไกที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำความผิดให้ประพฤติตนเป็นคนดีและกลับมาใช้ชีวิตร่วมกับคนในสังคมได้อย่างปกติ ทำให้สังคมมีความปลอดภัยมากขึ้น ส่งผลดีทั้งต่อตัวผู้กระทำความผิดและสังคมโดยรวม (หอสมุดรัฐสภา, 2565)

การพักการลงโทษมีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดมุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟูเป็นสำคัญจะไม่เน้นวิธีการใช้ความรุนแรง หรือการแก้แค้นอีกต่อไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมและสามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติเฉกเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป การพักโทษจึงถือเป็นมาตรการหนึ่งในกระบวนการเพื่อให้ประโยชน์แก่นักโทษที่ประพฤติดีศึกษาหาความรู้หรือทำคุณประโยชน์ให้แก่เรือนจำในระหว่างที่ต้องโทษคุมขังด้วยการปลดปล่อยนักโทษออกไปก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษา โดยมีเงื่อนไขที่ต้องอยู่ภายใต้การสอดส่องดูแลของเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้นักโทษสามารถกลับไปดำเนินชีวิตในสังคมในระยะเวลารวดเร็วขึ้นและหวังให้เปลี่ยนพฤติกรรมไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำอีก (หอสมุดรัฐสภา, 2565)

4.1 แนวคิดการกระทำผิดซ้ำ

ผู้กระทำความผิดติดนิสัย (Persistence Offender) หมายถึง ผู้กระทำความผิดซ้ำซากหรือทำผิดบ่อยครั้งจนติดเป็นนิสัย โดยพิจารณาการกระทำผิดซ้ำซากจากการกระทำผิดหลาย ๆ ครั้ง หากกระทำผิดซ้ำจากครั้งที่ 1 เป็นการกระทำผิดครั้งที่ 2 จะยังไม่ถือเป็นการกระทำผิดซ้ำเนื่องจากอาจเกิดจากความประมาทหรือพลาดพลั้ง แต่ถ้ากระทำผิดซ้ำตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไป ควรจะถือว่าเป็นการกระทำผิดซ้ำซาก ซึ่งแยกประเภทได้ดังนี้

ผู้ต้องขังที่เป็นอาชญากรอาชีพ คือ ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดจนเกิดความชำนาญเป็นพิเศษ ได้รับรายได้หลักจากการประกอบอาชญากรรมและประกอบอาชญากรรมอย่างต่อเนื่อง เมื่ออาชญากรลงมือประกอบอาชญากรรมแล้วพวกเขาจะยอมรับความเสี่ยงในการกระทำและทำได้เมื่อถูกจำคุกเนื่องจากผ่านการเตรียมใจมาแล้วและบางคนก็เคยผ่านการจำคุกมาแล้ว และอาชญากรที่กระทำความผิดซ้ำในคดีเล็กน้อยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ อาชญากรที่กระทำความผิดในคดีเล็กน้อย และ อาชญากรที่กระทำความผิดในคดีอาชญากรรม พบว่าปัญหาเรื่องครอบครัวแตกแยกและพฤติกรรมตั้งแต่เด็ก ไม่ว่าจะเป็ นพฤติกรรมเกรี้ยวไม่ชอบเรียนหนังสือ รักสบายชอบหาเงินทางลัดจากอาชีพไม่สุจริต เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้

ผู้กระทำผิดทั้ง 2 ประเภทกลับมากระทำผิดซ้ำและพบว่า ผู้ต้องขังกลุ่มนี้ไม่สามารถหลุดวัฏจักรของยาเสพติดได้ เนื่องจากการอยู่ในสภาพแวดล้อมเพื่อนและชุมชนที่มีการระบาดของยาเสพติด การไม่มีงานทำ และการไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม (ระ สตินเดชารักษ์, 2563) สรุปแนวความคิดการกระทำผิดซ้ำได้ว่าการทำผิดซ้ำชามักมาจากทั้งพฤติกรรมส่วนตัวและสภาพแวดล้อมและถ้าเลย 3 ครั้งขึ้นไป โอกาสจะกลับตัวก็ยิ่งน้อยลงมาก เพราะมันกลายเป็นวิถีชีวิตคนที่ทำผิดซ้ำบ่อย ๆ จนเป็นนิสัยหากทำผิดแค่ 1-2 ครั้งยังไม่ถือว่าติดนิสัยเพราะอาจเป็นความประมาทหรือพลาดพลั้งถ้าทำผิด ตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไปจึงถือว่าทำผิดซ้ำชาม

4.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

แรงจูงใจ (Motivation) คือ สิ่งซึ่งควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์อันเกิดจากความต้องการ (Needs) พลังกดดัน (Drives) หรือความปรารถนา (Desires) แรงจูงใจเกิดจากสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคลนั้นๆเอง แรงจูงใจภายในเกิดจากความรู้สึกต้องการหรือขาดอะไรบางอย่างจึงเป็นพลังชักจูงหรือกระตุ้นให้มนุษย์ประกอบกิจกรรมเพื่อทดแทนสิ่งที่ขาดหรือต้องการ ส่วนภายนอกเป็นสิ่งที่ใดก็ตามที่มาเร้าเร้า นำช่องทางและมาเสริมสร้างความต้องการในการประกอบกิจกรรมในตัวมนุษย์ ซึ่งแรงจูงใจนี้อาจเกิดจากสิ่งเร้าภายในหรือภายนอกแต่เพียงอย่างเดียวหรือทั้งสองอย่างพร้อมกันก็ได้ อาจกล่าวได้ว่าแรงจูงใจทำให้เกิดพฤติกรรมของมนุษย์ แรงจูงใจสามารถช่วยอธิบายถึงสาเหตุของพฤติกรรมและพยากรณ์พฤติกรรมของบุคคลได้ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เข้าใจว่าทำไมบุคคลถึงมีพฤติกรรมเช่นนี้ (ปิยนถ ชัยศิริ, 2566) ดังนั้น ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจได้ว่าแรงจูงใจเป็นกระบวนการที่บุคคลถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้า เกิดแรงจูงใจให้กระทำหรือดิ้นรนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง ซึ่งพฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจเป็นพฤติกรรมที่มีใช้เป็นการตอบสนองสิ่งเร้าปกติธรรมดา แต่ต้องเป็นพฤติกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจนว่าต้องการไปสู่จุดใด และพฤติกรรมที่เกิดขึ้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากแรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นที่เรียกว่า แรงจูงใจ เมื่อเชื่อมโยงกับการกระทำผิด ทฤษฎีแรงจูงใจเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่เป็นสาเหตุในการกระทำผิด

4.3 ทฤษฎีตีตรา (Labelling Theory)

ทฤษฎีตีตราเป็นแนวคิดว่าการตีตรา คือ การระบายสีให้แก่ความชั่วร้าย (Dramatization of evil) หากจะลดพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบนลงสังคมและกระบวนการยุติธรรมจะต้องทำการเลิกระบายสีให้แก่ความชั่วร้าย โดยใช้โปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเบี่ยงเบน ต่อมาทฤษฎีการตีตราได้ถูกตั้งขึ้นโดย โฮเวิร์ด เบคเคอร์ (Howard Saul Becker) โดยเชื่อว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนมีความเกี่ยวข้องกับผลจากปฏิกริยาตอบโต้ทางสังคม (จุฬารัตน์ รัฐพิทักษ์สันติ, 2562) ดังนั้น ทฤษฎีตีตราได้ว่าผู้กระทำผิดเมื่อได้รับโทษตามกฎหมายจนได้รับการปล่อยตัวกลับคืนสู่สังคม ต้องเผชิญหน้ากับการถูกสังคมตีตราแสดงท่าทางรังเกียจและไม่ให้อภัย อาจทำให้หมดหนทางนำพาบุคคลเหล่านั้นกลับไปสู่วงจรอาชญากรรม การตีตราว่าผู้กระทำผิดไม่สามารถกลับตัวได้ ไม่เป็นที่ต้อนรับของคนในสังคมทำให้ไม่สามารถพิสูจน์ถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนว่าสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลทั่วไปในสังคมโดยปราศจากปัญหา เป็นเหตุให้เกิดความกดดันต่อการดำรงชีวิตและหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกส่งผลให้

การฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำผิดเกิดความล้มเหลวในการแก้ไขพฤติกรรมเพราะเท่ากับเป็นการผลักดันให้ผู้กระทำผิดกลับและก่ออาชญากรรมซ้ำอีก

4.4 ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process of Law)

ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม เป็นทฤษฎีกฎหมายเน้นเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้เกิดความเป็นธรรมเป็นหลักมากกว่าพยายามป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การดำเนินคดีอาญาต้องมีความเป็นธรรม อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม จะถูกจำกัดเพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบการดำเนินคดีอาญาต้องจัดให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ถูกกล่าวหาอย่างเป็นทางการและเปิดเผยต่อหน้าผู้พิพากษาที่เป็นกลาง ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ให้ ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างถ่วง ผู้ถูกกล่าวหาจะมีความผิดต่อเมื่อมีการตัดสินชี้ขาดว่ามีความผิด การปล่อยผู้กระทำผิดความผิดสืบคนยอมดีกว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์เพียงคนเดียว ทฤษฎีนี้จะมุ่งให้กระบวนการดำเนินคดีอาญาเป็นไปโดยชอบเพื่อรักษาความสมดุลในการใช้อำนาจของรัฐมิให้รัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจ โดยคำนึงถึงถึงสิทธิส่วนบุคคล (ธมลวรรณ เศรษฐเมทีกุล, 2565) ดังนั้น ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมได้ว่าความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ และยึดถือกฎหมายหรือหลักนิติธรรมมากกว่าความคิดเรื่องการควบคุมอาชญากรรม เพื่อป้องกันมิให้รัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจ สำหรับการใช้อำนาจของรัฐต้องเป็นการใช้อำนาจที่อยู่บนรากฐานของกฎหมายที่รองรับและสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิอันที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ การกระทำจะมาสสามารถได้เพียงเท่าที่กฎหมายให้อำนาจเท่านั้นโดยมีคำกล่าวว่า “ไม่มีกฎหมาย ไม่มีอำนาจ”

4.5 ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitative Theory)

ทฤษฎีนี้มีความมุ่งหมายเพียงจะป้องกันไม่ให้บุคคลที่ได้กระทำผิดมาแล้วกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ไม่ได้มุ่งหมายจะให้ผลถึงบุคคลอื่นโดยตรง วิธีการตามทฤษฎีนี้คือนอกจากจะพยายามหาทางให้ผู้ที่ได้กระทำผิดมาแล้วเกิดความยับยั้งชั่งใจไม่กระทำผิดซ้ำอีก (นิรันดร์ ไชยชมภู และ ธรรมวิทย์ เทิดอุดมธรรม, 2565) วัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด จึงสอดคล้องกับพันธกิจของกรมราชทัณฑ์ ในปัจจุบัน ทั้งเน้นถึงการแก้ไขในระหว่างคุมขังและการติดตามช่วยเหลือเมื่อพ้นโทษกลับสู่สังคมเพื่อให้สังคมกลับสู่ความเป็นปกติสุขดังเดิมมากที่สุดการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม (Social Protection Theory) มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัย โดยวิธีแยกผู้กระทำผิดออกจากสังคมเพื่อตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำผิดได้กระทำผิดขึ้นอีก สำหรับการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมนั้น มีหลักการสำคัญคือการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและอบรมเพื่อปรับเปลี่ยนนิสัยมากกว่าการลงโทษ โดยเน้นการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมส่วนการลงโทษจะเน้นให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล เพื่อให้มีการปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้เป็นคนดีโดยบัญญัติหลักเกณฑ์ในการป้องกันควบคุมและการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดไว้ในกฎหมายอาญาด้วย เช่น หลักเกณฑ์การนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับผู้กระทำผิดเป็นต้นวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคม จึงเป็นมาตรการเสริมที่สำคัญอันจะ

นำมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดที่กลับตัวเป็นคนดียาก ซึ่งมาตรการเสริมดังกล่าวอาจนำมาใช้ในกรณีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษไว้น้อยไปไม่เพียงพอต่อการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดบางประเภทจึงต้องนำมามาตรการเสริมมาผนวกใช้ด้วย เช่นการนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับผู้กระทำผิดซ้ำเป็นต้น (นิรันดร์ ไชยชมภู และ ธรรมวิทย์ เทิดอุดมธรรม, 2565) ดังนั้น ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้ว่าทฤษฎีนี้มุ่งเน้นไปที่การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ และการคุ้มครองสังคมมากกว่าการทำให้ผู้กระทำผิดได้รับความทุกข์ทรมาน จุดประสงค์หลักการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ไม่เน้นการลงโทษเพื่อความเจ็บปวด แต่เน้นการแก้ไขปรับปรุงและฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้เปลี่ยนนิสัยกลับตัวเป็นคนดี ต้องหาสาเหตุของการกระทำผิดแล้วดำเนินการแก้ไขที่ต้นเหตุ ดำเนินการทั้งในสถานควบคุมและในชุมชน โดยผู้มีความรู้เฉพาะทาง เช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ การลงโทษต้องพิจารณาเป็นรายบุคคล พร้อมใช้ "มาตรการเสริม" เช่น วิธีการเพื่อความปลอดภัย ปรับปรุงพฤติกรรม และคุ้มครองสังคมมากกว่าการลงโทษเพื่อการตอบโต้หรือการแก้แค้น

5. ผลการวิจัย

การพักการลงโทษในประเทศไทยเป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษ จำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 และกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและ ได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 โดยนักโทษเด็ดขาดในทุกคดีเมื่อต้องโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ที่ได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้นแล้วแต่อย่างไรจะมากกว่า หรือน้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา ถ้านักโทษเด็ดขาดผู้ใดเป็นนักโทษตั้งแต่ชั้นกลางขึ้นไป แสดงให้เห็นว่ามีความประพฤติดี มีความอดสาหัส ความก้าวหน้าในการศึกษา และทำงานเกิดผลดีหรือทำความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์โดยการให้พักการลงโทษไม่เกินหนึ่งในสามของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด โดยหลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาพักการลงโทษให้กับนักโทษในทุก ๆ คดี รวมถึงนักโทษในคดีอุกฉกรรจ์ที่กระทำความผิดร้ายแรงสะเทือนขวัญด้วย เมื่อมีคุณสมบัติครบถ้วนก็จะได้รับการพิจารณาให้พักการลงโทษจำคุกโดยคณะกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยการพักการลงโทษ ทั้งนี้ เมื่อได้รับการอนุมัติพักการลงโทษแล้วจะมีการแจ้งกลับไปยังเรือนจำเพื่อดำเนินการปล่อยตัวนักโทษเพื่อพักการลงโทษ โดยให้อยู่ในการดูแลสอดส่อง ติดตามพฤติกรรมของนักโทษในระหว่างพักการลงโทษของพนักงานคุมประพฤติต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดโทษ (ปัทมาลัย วงศ์ปิง, 2566) ซึ่งจากการศึกษาพบว่าแนวคิดเรื่องของการพักโทษนั้นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการลงโทษผู้กระทำความผิดให้หลบจำหรือจากการแก้แค้นทดแทนเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเนื่องจากการลงโทษจำคุกเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเพื่อลงโทษทดแทนที่เขากระทำความผิดแต่เกิดปัญหาคือหลังจากพ้นโทษแล้วผู้ต้องขังเหล่านี้อาจจะประสบปัญหาในการ

อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมอาจเป็นเพราะถูกแยกออกจากสังคมเป็นเวลานาน จนเคยชินกับความโดดเดี่ยว จึงมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดทำอีกได้อีกทั้งหลังหลักประชาธิปไตยและหลักสิทธิมนุษยชนได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดโดยมุ่งที่จะลงโทษบุคคลที่เหมาะสมกับความผิดและให้มีการแก้ไขพฤติกรรม ทั้งนี้ เรือนจำหรือทัณฑสถานแต่ละแห่งจะเป็นผู้ดำเนินการสำรวจและคัดเลือกว่านักโทษรายใดควรจะได้รับ การพักโทษแล้วตรวจสอบหรือสืบเสาะประวัติรายละเอียดต่าง ๆ ของนักโทษนั้นรวมถึงความประพฤติของผู้ อุปการะและความเห็นชอบของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือตำรวจท้องที่ที่นักโทษจะออกไปอยู่เมื่อได้รับ อนุมัติในการพักโทษเมื่อรวบรวมข้อมูลแล้วจะมีคณะกรรมการของแต่ละเรือนจำหรือทำสถานพิจารณาเมื่อ พิจารณา แล้วเสร็จเรือนจำหรือทัณฑสถานก็จะเสนอรายชื่อนักโทษที่คณะกรรมการเห็นว่าสมควรได้รับการ พักโทษพร้อมทั้งเอกสารต่าง ๆ ให้กรมราชทัณฑ์นำเสนอต่อคณะกรรมการการลงโทษโดยพิจารณาอนุมัติ ต่อไป (เนติพันธ์ บุญมา, 2554) ต่อมาเมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณาโดยคณะกรรมการให้ความเห็นชอบแล้ว ผู้ต้องขังที่ได้รับการพักโทษจะถูกส่งต่อให้กรมคุมประพฤติให้เป็นผู้กำกับดูแลติดตามผล โดยมีกฎกระทรวง เกี่ยวกับการกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษ จำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ข้อที่ 50 (สำนักงานอัยการสูงสุด , ม.ป.ป.)ให้อำนาจกรมคุมประพฤติเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบและกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติ โดยมี เงื่อนไขดังต่อไปนี้ ต้องไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติที่สำนักงานคุมประพฤติภายใน 3 วัน นับแต่ ได้รับการปล่อยตัวและต่อไปให้ไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติจนกว่าจะพ้นโทษ ต้องพักอาศัยอยู่กับ ผู้อุปการะตามบ้านเลขที่ที่แจ้งไว้ และห้ามออกนอกเขตท้องที่จังหวัดเว้นแต่เพื่อกิจธุระสำคัญและต้องได้รับ อนุญาตจากพนักงานคุมประพฤติก่อน ให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับหากฝ่าฝืนและถูก ลงโทษโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมาย ให้ประกอบอาชีพสุจริต หากเปลี่ยนสถานที่ทำงาน หรือ ย้ายงานใหม่ ต้องแจ้งพนักงานคุมประพฤติทราบทุกครั้ง ให้ปฏิบัติตามคำแนะนำคำตักเตือนของพนักงานคุม ประพฤติและเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูตามหลักเกณฑ์ที่ศาลกำหนดให้อธิบดีกรมคุมประพฤติเป็น ผู้กำกับดูแลให้นักโทษที่ได้รับการพักโทษปฏิบัติตามเงื่อนไขเชิงบังคับโดยพิจารณาจากตามฐานความผิดและ ความรุนแรงเพื่อสอดส่องดูแลผู้กระทำผิดภายหลังจากได้รับโทษจำคุก ให้คำปรึกษาบำบัดทางด้านจิตใจ อารมณ์เป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม พัฒนาการศึกษารียนวุฒิเทียบเท่า ปริญญาตรีวิชาชีพเสริมทักษะการ อยู่ร่วมกันในสังคม การวางแผนการเงิน การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีการทำข้อตกลงกับหลาย ๆ องค์กร เพื่อหาอาชีพให้กับนักโทษที่ได้รับการพักโทษ และมีการติดตามผลให้รางวัลสำหรับผู้ที่มีความประพฤติดี โดยอาจมีการผ่อนปรนเงื่อนไขบางประการ ห้ามประพฤติตนในทางเสื่อม ห้ามเกี่ยวข้องกับสารระเหย วัตถุ ออกฤทธิ์ต่อจิตหรือประสาท หรือยาเสพติดให้โทษทุกประเภท รวมทั้งอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืนหรือวัตถุ ระเบิดทุกชนิด ห้ามเยี่ยมเยียนและติดต่อกับนักโทษที่ไม่ใช่ญาติซึ่งกำลังต้องโทษอยู่ ต้องแสดงหนังสือสำคัญ การปล่อยตัวต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือเจ้าพนักงานเรือนจำ เมื่อมีการเรียกให้แสดง และ หากหนังสือสำคัญการปล่อยตัวสูญหายให้รีบแจ้งต่อพนักงานคุมประพฤติ (กรมคุมประพฤติ, ม.ป.ป.) ดังนั้น จากการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นจึงเห็นได้ว่าการพักการลงโทษจำคุกในคดีอุกฉกรรจ์ของประเทศไทยนั้น แม้

จะมีการกำหนดให้อยู่ในการดูแล สอดส่อง ติดตามพฤติกรรมของนักโทษในระหว่างพักการลงโทษของพนักงานคุมประพฤติต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดโทษกลับยังมีปัญหาที่สะท้อนออกมาจากการพักการลงโทษนักโทษเด็ดขาดในในคดีอุกฉกรรจ์ที่ได้รับการปล่อยตัวก่อนกำหนดโทษที่แท้จริง และออกมากระทำความผิดซ้ำหรือก่อเหตุในลักษณะเดิม หรือใกล้เคียงซ้ำอีกภายหลังจากได้รับการปล่อยตัว กล่าวคือ เมื่อพิจารณาตั้งแต่ในส่วนของหลักเกณฑ์การพิจารณาพักการลงโทษในคดีอุกฉกรรจ์ตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์ของประเทศไทยนั้น จะเห็นได้ว่าได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาพักการลงโทษให้นักโทษในทุกคดี รวมถึงนักโทษในคดีอุกฉกรรจ์ที่กระทำความผิดร้ายแรงด้วยโดยไม่ได้แยกพิจารณาหรือให้ความสำคัญกับคดีอุกฉกรรจ์ และไม่มีความชัดเจนในกรณีการพักการลงโทษของนักโทษในคดีอุกฉกรรจ์ที่กระทำความผิดร้ายแรง ซึ่งจากการศึกษาถึงมาตรการการพักการลงโทษในกฎหมายต่างประเทศแล้วจะเห็นได้ว่าในต่างประเทศจะพิจารณาถึงพฤติกรรมภายในช่วงระยะเวลาที่ต้องขัง โดยนักโทษจะต้องแสดงให้เห็นว่ามีความประพฤติดี ในบางประเทศนักโทษ จะต้องเป็นหลักประกันเป็นทรัพย์สิน เพื่อประกันว่าภายหลังจากได้รับการปล่อยตัวเพื่อพักการลงโทษจะไม่หวน กลับมากระทำความผิดซ้ำในลักษณะเดิมอีก ทั้งนี้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพักการลงโทษในคดีอุกฉกรรจ์หรือ ความผิดร้ายร้ายนั้น ในหลายประเทศต่างให้ความสำคัญกับการกระทำความผิดในคดีอุกฉกรรจ์ หรือกระทำความผิดร้ายแรง โดยได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพักการลงโทษในคดีอุกฉกรรจ์ไว้แตกต่างกันออกไป โดยในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศให้ความสำคัญกับการกระทำความผิดร้ายแรงที่เป็นคดี ความผิดอุกฉกรรจ์ โดยผู้ที่กระทำความผิดอาญาอุกฉกรรจ์ร้ายแรง (Serious Felony) หรืออาญาอุกฉกรรจ์รุนแรง (Violent Felony) โดยผู้ที่กระทำความผิดอาญาตั้งแต่ครั้งที่สามขึ้นไปจะไม่ได้รับการพิจารณาให้พักการลงโทษ มีการแบ่งระดับการกระทำความผิด โดยผู้ได้รับการพักการลงโทษต้องไม่เป็นผู้ที่ถูกตัดสินและถูกจำคุก ในข้อหาฆาตกรรมระดับแรกหรือระดับ 2 ข่มขืนระดับแรก ระดับ 2 ระดับ 3 ความสัมพันธ์ทางเพศที่ผิด กฎหมายในระดับแรกหรือระดับ 2 ส่วนในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การพักการลงโทษในคดีอุกฉกรรจ์ความผิดร้ายแรง ได้กำหนดให้ม่มีการตรวจสอบจากคณะกรรมการสหวิชาชีพตามมาตรฐานการรักษาความปลอดภัยในการประเมินความเป็นภัยที่จะเกิดขึ้นในแผนกพิเศษ และจิตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญก่อนหรือ ผู้ชำนาญการการพิเศษ จึงจะได้รับการพักการลงโทษได้ ศาลอาจทำการขอความคิดเห็นจากผู้ชำนาญการพิเศษ ในการพิจารณาการพักการลงโทษของผู้ต้องขัง ในกรณีที่ได้รับโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือการกำหนดโทษของ ผู้ต้องขังนั้น มีโทษมากกว่า 2 ปี นอกจากนั้นในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีสำหรับการลงโทษจำคุกที่มีกำหนดโทษสูงในคดีความผิดร้ายแรง การจะพักการลงโทษจำคุกจะต้องมีการพิจารณามาก การลงโทษจำคุกที่มีระยะเวลาเนื่องจากการเป็นความผิดร้ายแรงจะต้องพิจารณาสภาพข้อหาและฐานความผิด ตลอดทั้งพฤติการณ์ความหนักเบา รวมทั้งเหตุผลอื่น ๆ ประกอบการพิจารณาพักการลงโทษด้วย (ปัทมาลัย วงศ์ปิง, 2566)

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าแม้จะมีกฎหมายรองรับการกำหนดมาตรการกำกับ ดูแล และฟื้นฟูผู้ต้องขัง ระหว่างการพักโทษ แต่อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์ในการพิจารณาพักโทษนั้นก็มีลักษณะที่ไม่แตกต่างจาก นักโทษในคดีอื่น ๆ อีกทั้งกฎหมายรองรับการกำหนดมาตรการกำกับ ดูแล และฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างการ พักโทษไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจน ส่งผลทำให้การปฏิบัติของหน่วยงานรัฐขาดมาตรฐานเดียวกัน เจ้าหน้าที่ อาจใช้ดุลพินิจแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ จึงทำให้มาตรการพักโทษของประเทศไทยยังมีข้อจำกัดที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพในการควบคุม กำกับ และฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างช่วงเวลาพักโทษ ดังนี้ ลักษณะของระบบพัก โทษของประเทศไทยมีฐานะเป็นมาตรการทางการบริหารมากกว่ามาตรการทางตุลาการ กล่าวคือ อำนาจ ในการพิจารณาอนุญาตพักโทษอยู่ภายใต้การบริหารของฝ่ายราชทัณฑ์ โดยศาลไม่ได้มีบทบาทโดยตรงใน การกำหนดเงื่อนไขเฉพาะรายในลักษณะเชิงลึกเหมือนบางประเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของ คณะอนุกรรมการเพื่อ พิจารณาวินิจฉัยการพักการลงโทษ ซึ่งประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง เท่านั้น ไม่มีศาลซึ่งทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาเพื่อบังคับโทษ ซึ่งจากการศึกษาจะเห็นว่าผู้มีอำนาจ ในการพิจารณาพักการลงโทษในประเทศไทยนั้นอยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยหน่วยงาน ภาครัฐเต็มรูปแบบ กล่าวคือ ไม่มีหน่วยงานเอกชน หรือภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพัก การลงโทษแต่อย่างใด แม้ว่าการพิจารณาของคณะกรรมการ พักการลงโทษนั้นจะพิจารณาถึงพฤติการณ์และ ลักษณะการทำความผิดของนักโทษร่วมด้วยก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่ามีรูปแบบการพิจารณา ที่เป็นระบบรัฐดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว ไม่มีหน่วยงานเอกชน หรือภาคประชาชน รวมทั้งศาลซึ่งเป็น หน่วยงานที่ทำหน้าที่การพิพากษาลงโทษเป็นผู้กระทำความผิดเป็นองค์ประกอบ (ปีทมาลัย วงศ์ปิง, 2566) ซึ่งจากการศึกษากฎหมายของสหรัฐอเมริกา แม้โครงสร้างของกฎหมายจะแตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ แต่ โดยทั่วไปการพิจารณาพักการลงโทษอยู่ภายใต้อำนาจของคณะกรรมการพักโทษ ซึ่งมีลักษณะเป็นองค์กร กึ่งตุลาการ โดยในรัฐเดลาแวร์ ภายใต้ Delaware Code Title 11 มาตรา 4341 ได้มีการกำหนดให้มี คณะกรรมการพักโทษซึ่งได้รับการแต่งตั้งและมืองค์ประกอบตามที่กฎหมายกำหนด และในทางปฏิบัติ หลายรัฐมีการกำหนดให้มีผู้แทนจากภาคประชาชน หรือผู้มีประสบการณ์ด้านสังคมเข้าร่วมเป็นกรรมการ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของชุมชนอีกด้วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับความปลอดภัยของสังคม ทั้งนี้ การใช้อำนาจพิจารณาพักโทษต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ตาม Delaware Code Title 11 มาตรา 4353 ซึ่ง กำหนดเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษ และต้องคำนึงถึงความ ปลอดภัยของสังคมเป็นหลักสำคัญ (Delaware Code, Title 11, § 4353) แตกต่างจากสหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี ซึ่งกำหนดให้อำนาจในการพักการลงโทษเป็นของศาลโดยตรง ภายใต้ประมวลกฎหมายอาญา (Strafgesetzbuch: StGB) มาตรา 57 ว่าด้วยการระงับโทษจำคุกส่วนที่เหลือ (Reststrafenaussetzung) โดยอำนาจดังกล่าวเป็นของศาลบังคับโทษอาญา (Strafvollstreckungskammer) ตามกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาเยอรมัน (Strafprozessordnung: StPO) มาตรา § 462a ซึ่งกำหนดให้ศาลแผนก บังคับโทษเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัย ในคดีที่มีความร้ายแรงสูงหรือมีโทษจำคุกระยะยาว โดยเฉพาะกรณีโทษ จำคุกตลอดชีวิตตาม 57a StGB การพิจารณาจะกระทำโดยองค์คณะผู้พิพากษาหลายคน โดยทั่วไป 3 คน

แทนที่จะเป็นผู้พิพากษาคนเดียว ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความรอบคอบและความรัดกุมในการประเมินความเสี่ยงต่อสังคม (Strafgesetzbuch, § 57, 57a; Strafprozessordnung, § 462a) กล่าวได้ว่าระบบเยอรมันจึงเน้นการควบคุมโดยตุลาการอย่างเคร่งครัด และในสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้กำหนดให้อำนาจพิจารณาพักการลงโทษเป็นของฝ่ายตุลาการ โดยเฉพาะผู้พิพากษาบังคับโทษ (Juge de l'application des peines: JAP) และศาลบังคับโทษ (Tribunal de l'application des peines: TAP) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (Code de procédure pénale) มาตรา 712-6 และมาตรา 712-7 ซึ่งกำหนดโครงสร้างและอำนาจของศาลบังคับโทษ ในกรณีโทษจำคุกระยะยาวหรือคดีร้ายแรง การพิจารณาจะอยู่ในอำนาจของศาล ซึ่งเป็นองค์คณะผู้พิพากษาหลายคน ไม่ใช่ผู้พิพากษาคนเดียว นอกจากนี้ มาตรา 729 ได้วางหลักเกณฑ์การปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไข โดยเน้นว่าการบังคับโทษต้องสอดคล้องกับการคุ้มครองสังคม สิทธิของผู้เสียหาย และการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ด้วยเหตุนี้การที่ผู้มีอำนาจในการพิจารณาพักการลงโทษในประเทศไทยนั้นอยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐเต็มรูปแบบย่อมส่งผลให้เงื่อนไขที่กำหนดมักเป็นเงื่อนไขมาตรฐาน เช่น การรายงานตัว การห้ามกระทำผิดซ้ำ หรือการกำหนดถิ่นที่อยู่เพียงเท่านั้น ไม่ได้มีมาตรการที่กำหนดให้ผู้พักโทษมีมาตรการแก้ฟื้นฟูอย่างชัดเจน และทำให้ไม่ได้มีการออกแบบการประเมินความเสี่ยงตามระดับความเสี่ยง (risk-based approach) หรือปัจจัยเฉพาะตัวของผู้กระทำผิดแต่ละรายโดยเฉพาะ ส่งผลให้ขาดการประเมินความเสี่ยงเชิงลึกก่อนการปล่อยตัว ทำให้การควบคุมหลังปล่อยตัวอาจไม่สอดคล้องกับระดับอันตราย หรือความเปราะบางของแต่ละบุคคลอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอุกฉกรรจ์ (Code de procédure pénale, Arts. 712-6, 712-7, 729) ซึ่งจากการศึกษากฎหมายของสหรัฐอเมริกาจากรัฐเดลาแวร์ ภายใต้ Delaware Code Title 11 มาตรา 4353 ที่กำหนดให้ต้องมีการประเมินสุขภาพจิตก่อนการปล่อยตัวในคดีร้ายแรงบางประเภท การกำหนดเช่นนี้ทำให้การพักโทษไม่ใช่เพียงการพิจารณาพฤติกรรมดีในเรือนจำ แต่เป็นการประเมินโอกาสการกระทำผิดซ้ำโดยอาศัยข้อมูลจากแพทย์ หรือผู้เชี่ยวชาญ เมื่อพิจารณากับประเทศไทยจึงเห็นได้ว่าการไม่มีข้อบังคับลักษณะเดียวกันอาจทำให้การพิจารณาพักโทษยังพึ่งพาข้อมูล หรือพฤติกรรมภายในเรือนจำเป็นหลัก ซึ่งไม่สามารถประเมินได้ว่าเมื่อผู้พักโทษได้ถูกปล่อยตัวออกไปแล้วนั้นมีสุขภาพจิตอย่างไร สามารถออกไปใช้ชีวิตภายในสังคมได้อย่างแท้จริงหรือไม่ (Delaware Code, Title 11, § 4353)

ต่อมาอย่างไรก็ตาม จากที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น แม้ว่าประเทศไทยจะมีมาตรการที่กำหนดให้ผู้ได้รับการพักโทษต้องรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติตามระเบียบของกรมคุมประพฤติเกี่ยวกับการพักโทษ โดยเงื่อนไขการคุมความประพฤติผู้ได้รับการพักการลงโทษ/ลดวันต้องโทษจำคุก ต้องไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติที่สำนักงานคุมประพฤติภายในระยะเวลา 3 วัน นับแต่ได้รับการปล่อยตัวและให้ไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติตามวันเวลาที่พนักงานคุมประพฤติกำหนดจนกว่าจะพ้นโทษ อีกทั้งจากการศึกษาพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ.2559 พบว่า ยังมีเพียงเงื่อนไขกำหนดวันเวลาที่ผู้ต้องขังที่ได้รับการพักโทษเพื่อมารายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ โดยการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์เป็นครั้งคราวตามระยะเวลาที่กำหนดแต่ไม่มีมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในระหว่างพักโทษ และในส่วนที่ได้ศึกษาจาก

พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 พบว่า โดยความเห็นชอบของประธานศาลฎีกาและกฎกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการเฝ้าระวังเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความผิดซ้ำ จะเห็นได้ว่ายังไม่มีมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในระหว่าง พักโทษแต่อย่างใดมีเพียงมาตรการเฝ้าระวังเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำเพียงเท่านั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการติดตามการแก้ไขฟื้นฟูผู้ที่ได้รับการพักโทษอย่างจริงจัง เป็นเหตุทำให้ยังคงมี ผู้ต้องขังที่ได้รับการพักโทษแล้วหวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก รวมถึงระบบการติดตามที่มีอยู่นั้นได้ กำหนดไว้นั้นยังไม่มีผลสอดคล้องกัน กล่าวคือ พนักงานคุมประพฤติหนึ่งคนต้องดูแลผู้กระทำผิดจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถติดตามพฤติกรรมอย่างใกล้ชิดหรือจัดทำแผนฟื้นฟูรายบุคคลได้อย่างต่อเนื่อง การ รายงานตัวจึงอาจกลายเป็นเพียงขั้นตอนทางเอกสารโดยทั่ว ๆ ไป ไม่ได้เป็นกระบวนการติดตามเชิงลึกที่สามารถประเมินความเสี่ยง การปรับตัว หรือสัญญาณเตือนของการกระทำผิดซ้ำได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะ ในคดีอุกฉกรรจ์หรือคดีที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น ความรุนแรงในครอบครัว หรือความผิดทางเพศ ซึ่งต้องการ มาตรการควบคุมและบำบัดที่เข้มข้นกว่าปกติ เนื่องจากคดีเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย และจิตใจ อย่างมาก ส่งผลทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยต่อสังคม สร้างความหวาดกลัวให้ประชาชนทั่วไป (ณัฐวี เชี่ยว ชาญกิจ และวรรณวิภา เมืองถ้ำ, 2568) ดังนั้น ทำให้เห็นว่าแม้ประเทศไทยจะกำหนดให้มีการรายงานตัว แต่การติดตามยังมีข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณ ส่งผลให้การกำกับดูแลมีลักษณะรับรายงาน มากกว่าการติดตามเชิงรุก ซึ่งจากการศึกษามาตรการของเยอรมนีภายใต้ Strafrechtsgesetzbuch มาตรา 57 ประกอบมาตรา 56d ซึ่งกำหนดให้ศาลสามารถมอบหมายให้ผู้พักโทษอยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าหน้าที่คุม ประพฤติ พร้อมอำนาจติดตาม ตรวจสอบ และรายงานการละเมิดต่อศาลโดยตรง อีกทั้งศาลยังสามารถ กำหนดคำสั่งเฉพาะบุคคล เช่น ข้อจำกัดการติดต่อ การกำหนดสถานที่อยู่อาศัย หรือการบำบัดรักษา สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิด “การควบคุมเชิงเงื่อนไขเฉพาะราย” ซึ่งมีความยืดหยุ่นและเข้มงวดมากกว่าระบบ รายงานตัวทั่วไปของประเทศไทย (Strafrechtsgesetzbuch, § 57–56)

ในส่วนการฟื้นฟูในเรือนจำกับการควบคุมระหว่างพักโทษยังขาดความต่อเนื่อง ผู้ต้องขังบางราย อาจได้รับการปล่อยตัวก่อนที่โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูจะเสร็จสิ้นครบถ้วน และเมื่อออกสู่สังคมแล้ว ไม่มี บทบัญญัติทางกฎหมายที่ชัดเจนบังคับให้ต้องเข้าร่วมโปรแกรมบำบัดต่อเนื่องในชุมชนอย่างเคร่งครัด ส่งผล ให้กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูขาดความต่อเนื่องจากในเรือนจำสู่สังคมภายนอก ช่องว่างดังกล่าวอาจเพิ่มความ เสี่ยงต่อการหวนกลับไปสู่สภาพแวดล้อมเดิมโดยไม่มีระบบสนับสนุนที่เพียงพอ อีกทั้งในกรณีร้ายแรง หรือคดีที่สังคมมีความกังวลสูง ระบบกฎหมายของประเทศไทยไม่ได้กำหนดมาตรการเฉพาะเพิ่มเติมอย่าง ชัดเจน เช่น การประเมินสุขภาพจิตก่อนปล่อยตัว การบำบัดภาคบังคับ หรือการติดตามด้วยเทคโนโลยี อิเล็กทรอนิกส์ในวงกว้าง ทำให้การพักโทษใช้กรอบเดียวกันกับผู้ต้องขังหลายประเภทโดยไม่ได้จำแนกตาม ระดับความเสี่ยงอย่างชัดเจน ความไม่แตกต่างเชิงมาตรการเช่นนี้อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของ สังคม โดยเฉพาะเมื่อเกิดกรณีผู้พักโทษกลับมากระทำผิดซ้ำในคดีอุกฉกรรจ์ รวมถึงกลไกการเพิกถอน การพักโทษแม้จะมีอยู่ แต่เป็นมาตรการเชิงตอบสนองภายหลังเกิดการละเมิดเงื่อนไขหรือกระทำผิดใหม่

แล้ว ไม่ใช่มาตรการเชิงป้องกันล่วงหน้า ระบบจึงมีลักษณะรอให้เกิดเหตุจึงดำเนินการมากกว่าการจัดการความเสี่ยงตั้งแต่ต้น หากไม่มีการติดตามเชิงรุกและการประเมินพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง การเพิกถอนย่อมเกิดขึ้นเมื่อความเสียหายได้เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งจากการศึกษากฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศส ภายใต้ Code de procédure pénale มาตรา 729 กำหนดว่า การปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไขต้องตั้งอยู่บนวัตถุประสงค์เพื่อการกลับคืนสู่สังคมและป้องกันการกระทำผิดซ้ำ โดยมาตรา 731-1 เปิดโอกาสให้ศาลกำหนดเงื่อนไขเฉพาะ เช่น การเข้ารับการรักษา การจำกัดสถานที่ หรือการติดตามด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และมาตรา 733 ให้อำนาจเพิกถอนเมื่อฝ่าฝืนเงื่อนไขหรือปฏิเสธการรักษา ทั้งนี้ กลไกดังกล่าวทำให้การบำบัดไม่ได้สิ้นสุดลงเมื่อพ้นออกจากเรือนจำ แต่กลายเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขทางกฎหมายที่ผูกพันโดยตรงกับสถานะการพักโทษ (Code de procédure pénale, Arts. 729, 731-1, 733) ในส่วนของเยอรมนีภายใต้ Strafgesetzbuch มาตรา 57 ประกอบมาตรา 56c และ 56d ให้อำนาจศาลกำหนดคำสั่งเฉพาะบุคคลและมอบหมายให้เจ้าหน้าที่คุมประพฤติดูแลอย่างใกล้ชิด เงื่อนไขอาจรวมถึงการเข้ารับการรักษา การหลีกเลี่ยงบุคคลหรือสถานที่บางแห่ง หรือการปฏิบัติตามแผนฟื้นฟูที่วางไว้ก่อนปล่อยตัว ระบบเยอรมันจึงมีเชื่อมโยงกับแผนการฟื้นฟูในเรือนจำกับการควบคุมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ภายใต้การกำกับของศาลไม่ใช่เพียงการรายงานตัวเป็นระยะ (Strafgesetzbuch, §§ 57, 56c, 56d) อีกทั้งสหรัฐอเมริกา รัฐเดลาแวร์ภายใต้ Delaware Code Title 11 มาตรา 4353 กำหนดให้มีการประเมินสุขภาพจิตในคดีร้ายแรงบางประเภท ก่อนการปล่อยตัว และเปิดทางให้กำหนดเงื่อนไขบำบัดหรือควบคุมต่อเนื่องภายหลังปล่อยตัวได้อย่างชัดเจน หลักการสำคัญคือการประเมินความเสี่ยงจากผู้เชี่ยวชาญ หรือแพทย์ก่อนและหลังการปล่อยตัว ซึ่งทำให้การพักโทษเป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหารความเสี่ยง (risk management) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัญหาหลักของมาตรการพักโทษในประเทศไทยไม่ได้อยู่ที่การไม่มีระบบรายงานตัวหรือไม่มีการกำกับดูแลเลย หากแต่อยู่ที่คุณภาพและความเข้มงวดของมาตรการกำกับดูแลที่ยังไม่สอดคล้องกับหลักการจัดการความเสี่ยงในปัจจุบัน ขาดการออกแบบเงื่อนไขเฉพาะราย ขาดความต่อเนื่องของโปรแกรมฟื้นฟู และมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคลและงบประมาณ ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำยังไม่เต็มศักยภาพ (Delaware Code, Title 11, § 4353)

ตารางที่ 1.1 ตารางเปรียบเทียบการพักโทษ

ประเด็นเปรียบเทียบ	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
กฎหมาย	Delaware Code Title 11 §§ 4346–4354	Strafgesetzbuch §§ 56–57	Code de procédure pénale ม. 729, 731–733
ผู้มีอำนาจตัดสินใจ	คณะกรรมการพิจารณาการปล่อยตัว (Parole Board)	ศาล	ผู้พิพากษาบังคับโทษ (JAP) หรือศาล

ประเด็นเปรียบเทียบ	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
หลักเกณฑ์การให้พักโทษ	รับโทษขั้นต่ำตามสัดส่วน + ประพฤติดี	รับโทษ 2/3 หรือ 1/2 ในบางกรณีพิเศษ	ต้องแสดงความพยายามฟื้นฟูอย่างจริงจัง
เงื่อนไขการฟื้นฟู	ทำงาน บำบัด ชดใช้ ค่าเสียหาย ประเมิน สุขภาพจิต	คำสั่งด้านอาชีพ การใช้ชีวิต การบำบัด การชดใช้	ทำงาน เรียน บำบัด ชดใช้ เข้าร่วมโครงการบูรณาการ
การกำกับดูแล	เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ + เพิกถอนทันทีได้	คุมประพฤติภายใต้ศาล ปรับเงื่อนไขได้	มาตรการกำกับดูแลทางสังคม / อิเล็กทรอนิกส์ในบางกรณี
การติดตามพิเศษ	ประเมินสุขภาพจิตก่อนปล่อยตัวในคดีร้ายแรง	เน้นการประเมินความเสี่ยงโดยศาล	ติดตามด้วย EM
การเพิกถอน	เพิกถอนได้เมื่อฝ่าฝืนหรือกระทำผิดใหม่	เพิกถอนเมื่อฝ่าฝืนเงื่อนไขหรือเสี่ยงกระทำผิดซ้ำ	เพิกถอนและให้รับโทษที่เหลือ / โทษใหม่

ที่มา : ผู้แต่ง (2568)

6. อภิปรายผล

การศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในระหว่างการพักโทษ แสดงให้เห็นว่าปัญหาอาชญากรรมและการกระทำผิดซ้ำยังคงเป็นประเด็นสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย โดยเฉพาะภายใต้บริบทที่จำนวนผู้ต้องขังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดปัญหาความแออัดในเรือนจำและข้อจำกัดด้านทรัพยากรในการดูแลและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง แม้ว่ารัฐจะมีการนำมาตรการพักโทษมาใช้เป็นกลไกในการบริหารจัดการจำนวนผู้ต้องขังและส่งเสริมโอกาสในการกลับคืนสู่สังคม แต่เมื่อพิจารณาในเชิงโครงสร้างของกฎหมายและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังขาดความชัดเจนในด้านมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในระหว่างการพักโทษอย่างเป็นระบบ ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ามาตรการพักโทษในปัจจุบันยังคงให้ความสำคัญกับการควบคุมและเฝ้าระวังพฤติกรรมของผู้พ้นโทษเป็นหลัก ขณะที่การพัฒนาศักยภาพของผู้กระทำผิดในด้านการศึกษา อาชีพ สุขภาพจิตใจ และการปรับตัวทางสังคมยังไม่ได้รับการกำหนดไว้เป็นหน้าที่เชิงบังคับทางกฎหมายอย่างชัดเจน ส่งผลให้กระบวนการพักโทษอาจไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการลดการกระทำผิดซ้ำได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้สรุปการอภิปรายผลการศึกษาครั้งนี้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ปัญหาอาชญากรรมและจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้น ปัจจุบันประเทศไทยเผชิญปัญหาอาชญากรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ความรุนแรง และความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ส่งผลให้มีผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและถูกคุมขังเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดภาระด้านงบประมาณของรัฐ ข้อจำกัดด้านบุคลากร ตลอดจนปัญหาความแออัดในเรือนจำ ซึ่งกระทบต่อประสิทธิภาพในการควบคุมและแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

2. สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิด จากการศึกษาพบว่าสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำมีปัจจัยสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ (1) ปัจจัยทางสังคม เช่น ปัญหาครอบครัว การขาดโอกาสทางการศึกษา การว่างงาน ปัญหายาเสพติด และทัศนคติส่วนบุคคลที่เอื้อต่อการกระทำผิด (2) ปัญหาในกระบวนการยุติธรรมที่ยังไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการขาดมาตรการเตรียมความพร้อมก่อนกลับคืนสู่สังคม ส่งผลให้ผู้พ้นโทษบางส่วนยังคงกลับไปอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม ขาดอาชีพขาดทักษะในการดำรงชีวิต และหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ

3. ปัญหาความแออัดในเรือนจำและนโยบายลดจำนวนผู้ต้องขัง จำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ทรัพยากรของรัฐไม่เพียงพอ ทั้งด้านสถานที่ควบคุมตัว อาหาร การรักษาพยาบาล และบุคลากรในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ด้วยเหตุนี้ กรมราชทัณฑ์จึงกำหนดมาตรการเพื่อลดจำนวนผู้ต้องขัง เช่น การลดวันต้องโทษ การเลื่อนชั้นนักโทษ การขอพระราชทานอภัยโทษ และการพักโทษ ซึ่งกลายเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการประชากรเรือนจำ

4. ข้อจำกัดของมาตรการพักโทษในบริบทกฎหมายไทย แม้ว่าการพักโทษจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความแออัดของเรือนจำ แต่เมื่อพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 กฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2562 ข้อ 50 และพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 พบว่ายังไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในระหว่างพักโทษไว้อย่างเป็นรูปธรรม โดยส่วนใหญ่กำหนดเพียงเงื่อนไขให้ผู้ได้รับการพักโทษมารายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ หรือเข้าร่วมกิจกรรมเป็นครั้งคราวตามที่กำหนดเท่านั้น

5. มาตรการป้องกันการกระทำผิดซ้ำที่เน้นการเฝ้าระวังมากกว่าการฟื้นฟู เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 ซึ่งกำหนดมาตรการเฝ้าระวังภายใต้ความเห็นชอบของประธานศาลฎีกาและกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง พบว่ามาตรการดังกล่าวมุ่งเน้นการควบคุมและเฝ้าระวังพฤติกรรมเป็นหลัก แต่ยังไม่ปรากฏมาตรการฟื้นฟูเชิงลึก เช่น การบำบัดทางจิตวิทยา การพัฒนาทักษะอาชีพ หรือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การติดตามผู้พักโทษยังไม่สามารถแก้ไขปัจจัยพื้นฐานของการกระทำผิดได้อย่างแท้จริง

6. ผลกระทบจากการขาดระบบฟื้นฟูระหว่างพักโทษ การที่มาตรการพักโทษยังขาดระบบฟื้นฟูที่ชัดเจนและต่อเนื่อง อาจเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ได้รับการพักโทษบางส่วนหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ เนื่องจากยังคงเผชิญปัญหาเดิม เช่น การไม่มีงานทำ ขาดทักษะอาชีพ หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อ

การกระทำผิด วงจรดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการลงโทษเพียงอย่างเดียวไม่สามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้อย่างยั่งยืน

7. ความจำเป็นในการพัฒนามาตรการฟื้นฟูระหว่างการพักโทษ การพัฒนามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในระหว่างการพักโทษจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยควรกำหนดให้มีโครงสร้างที่ชัดเจน เช่น การประเมินความเสี่ยงรายบุคคลตามระดับความร้ายแรงของคดี การกำหนดโปรแกรมฟื้นฟูที่เหมาะสมเฉพาะราย การพัฒนาทักษะอาชีพ การให้คำปรึกษาด้านจิตใจ และการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้การพักโทษมิใช่เพียงมาตรการปล่อยตัวก่อนกำหนด แต่เป็นกระบวนการสำคัญในการคืนคนดีสู่สังคม สร้างความปลอดภัยแก่สาธารณะ และเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม

7. สรุป

การศึกษามาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างการพักโทษทั้งในบริบทประเทศไทยและการเปรียบเทียบกับต่างประเทศ สะท้อนให้เห็นว่า “การพักโทษ” ไม่ใช่มาตรการลดโทษเชิงปริมาณหรือเครื่องมือบรรเทาความแออัดในเรือนจำเท่านั้น หากแต่เป็นกลไกเชิงโครงสร้างที่มีบทบาทสำคัญต่อการลดการกระทำผิดซ้ำและการคุ้มครองสังคม

ผลการศึกษากฎหมายและแนวปฏิบัติของสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พบว่า ทั้ง 3 ประเทศให้ความสำคัญกับการประเมินความเสี่ยงรายบุคคล การกำหนดเงื่อนไขเฉพาะตัว และการกำกับดูแลภายหลังปล่อยตัวอย่างต่อเนื่อง แม้รูปแบบทางกฎหมายจะแตกต่างกัน แต่มีจุดร่วมสำคัญคือการผสมผสาน “การควบคุม” กับ “การฟื้นฟู” โดยมีระบบคุมประพฤติที่เข้มแข็ง โปรแกรมบำบัดฟื้นฟูที่เป็นรูปธรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคเอกชนรองรับการกลับคืนสู่สังคม ดังนั้นการพักโทษที่ออกแบบอย่างมีประสิทธิภาพสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกเปลี่ยนผ่านจากการควบคุมสู่การกลับคืนสู่สังคมอย่างมีความรับผิดชอบ หากมีการกำหนดเงื่อนไขที่เหมาะสม ระบบติดตามที่เข้มแข็ง และมาตรการฟื้นฟูที่ครอบคลุมด้านการศึกษา อาชีพ จิตใจ และสังคม มาตรการดังกล่าวจะมีศักยภาพในการลดการกระทำผิดซ้ำ เสริมสร้างความปลอดภัยสาธารณะ และสร้างความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสังคมกับหลักสิทธิมนุษยชนได้อย่างยั่งยืน

8. ข้อเสนอแนะ

การพัฒนามาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังระหว่างการพักโทษคืออุกฉกรรจ์ จำเป็นต้องตระหนักว่า การพักโทษไม่ใช่เพียงเครื่องมือแก้ปัญหาความแออัดในเรือนจำ แต่เป็นกลไกสำคัญในการการฟื้นฟูจากเรือนจำสู่สังคม หากขาดกรอบกฎหมายที่ชัดเจน การประเมินความเสี่ยงรายบุคคล และระบบติดตามที่มีประสิทธิภาพ การพักโทษอาจกลายเป็นเพียงการปล่อยตัวก่อนกำหนดโดยไม่ลดการกระทำผิดซ้ำ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงขอข้อเสนอแนะต่อไป เพื่อให้การพักโทษเป็นมาตรการที่สามารถลดการกระทำผิดซ้ำและเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมอย่างยั่งยืน

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย

1. แก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ให้กำหนด “เงื่อนไขภาคบังคับหลังพักโทษ” อย่างชัดเจนโดยในปัจจุบันระบบพักโทษของประเทศไทยเน้นการพิจารณาความประพฤติดีและการรายงานตัว แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ กำหนด “โปรแกรมฟื้นฟูภาคบังคับหลังปล่อยตัว” อย่างเป็นระบบ จึงควรแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 โดยอาจเพิ่มหมวดเฉพาะเกี่ยวกับการบำบัดต่อเนื่องในชุมชน การเข้าร่วมโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูที่ยังไม่เสร็จสิ้นในเรือนจำ การประเมินความเสี่ยงก่อนปล่อยตัวเป็นเงื่อนไขบังคับ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับระบบของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีตาม Strafgesetzbuch มาตรา 57 ประกอบมาตรา 56c-56d ที่ให้ศาลกำหนดเงื่อนไขเฉพาะรายและอยู่ภายใต้การกำกับของเจ้าหน้าที่คุมประพฤติอย่างต่อเนื่อง

2. กำหนดให้ศาลมีบทบาทร่วมในคดีอุกฉกรรจ์ เนื่องจากในคดีอุกฉกรรจ์หรือคดีที่มีความเสี่ยงสูง ควรกำหนดให้การพักโทษต้องได้รับความเห็นชอบจากศาล ไม่ใช่เป็นอำนาจฝ่ายบริหารเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับสาธารณรัฐฝรั่งเศสซึ่งกำหนดอำนาจไว้ใน Code de procédure pénale มาตรา 729 และ มาตรา 731 ที่ให้อำนาจผู้พิพากษาบังคับโทษกำหนดเงื่อนไขและมาตรการกำกับดูแล ซึ่งอาจเพิ่มความโปร่งใส เพิ่มความเชื่อมั่นของสังคม และสามารถแยกระดับมาตรการตามความร้ายแรงของคดี

8.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สร้างแผนฟื้นฟูรายบุคคลก่อนปล่อยตัว โดยกำหนดว่าทุกกรณีควรมีแผนของที่พักอาศัย แผนการทำงาน แผนการบำบัด และแผนการติดตามสอดคล้องกับฝรั่งเศสที่กำหนดให้ผู้ต้องขังแสดงความพยายามฟื้นฟูตามมาตรา 729

2. เพิ่มงบประมาณและบุคลากรกรมคุมประพฤติ การติดตามที่ไม่มีเจ้าหน้าที่เพียงพออาจทำให้การดำเนินการพักโทษไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงควรมีการเพิ่มอัตรากำลัง ลดจำนวนผู้ถูกคุมประพฤติต่อเจ้าหน้าที่หนึ่งคนและ ใช้ระบบดิจิทัลช่วยติดตาม

3. การกำหนดนโยบายให้มีการล้างประวัติอาชญากรรม ภายหลังการพักโทษ ควรถูกออกแบบในฐานะกลไกเชิงฟื้นฟู ไม่ใช่การลบล้างความรับผิดชอบโดยสิ้นเชิง หากแต่เป็นมาตรการทางกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษซึ่งได้ผ่านการกำกับดูแลและปฏิบัติตามเงื่อนไขการพักโทษครบถ้วนแล้ว สามารถกลับคืนสู่สังคมโดยไม่ถูกปิดกั้น เนื่องจากการมีประวัติอาชญากรรมส่งผลกระทบโดยตรงต่อโอกาสในการจ้างงาน การประกอบอาชีพ การเข้าถึงสินเชื่อ และสถานะทางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ หากรัฐมุ่งหมายให้การพักโทษเป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านอย่างแท้จริง การเปิดช่องทางให้มีการล้างประวัติภายหลังผ่านระยะเวลาทดลองและไม่กระทำผิดซ้ำ ย่อมเป็นแรงจูงใจและสอดคล้องกับแนวคิดการฟื้นฟู

9. เอกสารอ้างอิง

- กรมคุมประพฤติ. (ม.ป.ป.). *คู่มือผู้ได้รับการพักโทษ/ลดโทษจำคุก*. สืบค้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.probation.go.th/docum>
- กรมคุมประพฤติ.(ม.ป.ป.). *การคุมความประพฤติผู้ได้รับการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุก*. สืบค้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2567, จาก <https://probation.go.th/th/contentmenu-2>
- กรมคุมประพฤติ. (2559). พระราชบัญญัติคุมประพฤติ. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.probation.go.th>contentdl>
- จำลองลักษณ์ อินทวัน. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 8(2), 43-66.
- จุฬารัตน์ รัฐไพฑ์สันติ. (2562). ความกลัวต่อการตัดสินใจกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังที่เคยกระทำผิดซ้ำ. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://digital.car.chula.ac.th/cgi/viewcontent.cgi?article=10822&context=chulaetd>
- ณัฐวดี เขียวธัญญกิจ และวรรณวิภา เมืองถ้ำ. (2568). ปัญหาการใช้มาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำตามพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565. *วารสารนิติศาสตร์ปริทัศน์ มนยงค์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์*, 14(1), 108-132.
- ณัฐวดี วัฒนผลิน และ ศิริพงษ์ โสภกา. (ม.ป.ป.). มาตรการทางกฎหมายในการพักโทษนักโทษเด็ดขาดซึ่งต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต. สืบค้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2567, จาก <https://so02.tcithaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/272975/181643>
- ฉมลวรรณ เศรษฐเมทีกุล (2565). *การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือเรือนจำโดยการปล่อยตัวชั่วคราว : กรณีศึกษาศาลแขวงชลบุรี*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2567, จาก https://library.coj.go.th/pdf-view.html?fid=49241&table=files_biblio
- ธานี วรภัทร. (2556). โทษจำคุกตามกฎหมายไทย. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2567, จาก https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link
- นิรันดร์ ไชยชมภู และ ธรรมวิทย์ เทิดอุดมธรรม. (2565). ข้อเสนอเชิงนโยบายในการกำหนดมาตรการและแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ต้องเฝ้าระวังการก่ออาชญากรรมสะท้อนขวัญ. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 30(1), 50-90.
- เนติพันธ์ บุญมา. (2554). การพักโทษ : ศึกษากรณีเรือนจำจังหวัดปทุมธานี. *รายงานผลงานส่วนบุคคลหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 9*. สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.
- ปัทมาลัย วงศ์ปิง. (2566). การพักการลงโทษจำคุกในคดีอุกฉกรรจ์ตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์. *วารสารนิติศาสตร์ปริทัศน์ มนยงค์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์*, 13(2), 88-104.

- ปิยนาด ชัยศิริ. (2566). ปัจจัยในการกระทำความผิดที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศ : กรณีศึกษาผู้ต้องขังชายในคดีข่มขืน เรือนจำพิเศษกรุงเทพ. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://rsuir-library.rsu.ac.th/bitstream/123456789/2779/1/PIYANARD%20CH AISIRI.pdf>
- ระ สิ้นเดชารักษ์. (2563). การพัฒนากระบวนการจำแนกผู้กระทำความผิด. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2567, จาก https://www.oja.go.th/wp-content/uploads/2021/03/1.2_Development_of_an_Offender_Classification_Process.pdf
- ราชทัณฑ์. (2566). “ราชทัณฑ์” เคาะ 5 เภณฑั ทัดทปฏิบัติบริหารโทษรายบุคคล. สืบค้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/335406>
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2566). พระราชบัญญัติมาตรการป้องกันกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ.2565. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2567, จาก https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/A/066/T_0006.PDF
- สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี. (ม.ป.ป.). พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/021/1.PDF>
- สำนักงานอัยการสูงสุด. (ม.ป.ป.). กฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดและเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดโทษวันต้องโทษจำคุกหรือการพักโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ.2562. สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2568, จาก https://www3.ago.go.th/legald/wp-content/uploads/2021/11/v60_07_02_2563.pdf
- หอสมุดรัฐสภา. (2565). การพักโทษ. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2567, จาก <https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2566-dec6>
- Code de procédure pénale. (1958, as amended). Retrieved October 30, 2024, from <https://www.legifrance.gouv.fr>
- Delaware Code Title 11 § 4353. (as amended). Delaware General Assembly. Retrieved October 30, 2024, from <https://delcode.delaware.gov>
- German Criminal Code (Strafgesetzbuch – StGB). (1998, as amended). Federal Ministry of Justice. Retrieved October 30, 2024, from <https://www.gesetze-im-internet.de>